



AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

BİŞKİN - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:45403/99)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

10 OCAK 2006

İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 45403/99 başvuru no'lu davanın nedeni, Türk vatandaşı Leyla Bişkin ve İbrahim Bişkin'in (Başvuranlar) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) 24 Kasım 1998 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi'nin (AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları başvurudur. Adli yardımdan faydalanan başvuranlar, İstanbul Barosu avukatlarından S. Okçuoğlu tarafından temsil edilmektedirler.

OLAYLAR

Başvuranlar, sırasıyla 1943 ve 1969 doğumludurlar. Başvuranlar, 4 Ocak 1996 tarihinde ölen Mehmet Bişkin'in annesi ve kardeşidirler ve Şırnak'ta ikamet etmektedirler.

Başvuranlara göre, 4 Ocak 1996 gecesi, telefon hatlarını ve sokak lambasının elektriğini kesen sivil polisler, evlerini aramışlar, ilk başvuranın damadı olan Hasan Bişkin'i evin ek bir bölmesinde yakalamışlar ve Mehmet Bişkin'i (M.B.) çağırmasını istemişlerdir. Polislerden biri M.B.'in Cizre İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne vermiş olduğu ifade hakkında emniyete kadar gelmesini istemiştir. Güvenlik güçleri M.B.'yi bir taksi ile götürmüşlerdir.

Aynı gece saat 01.45'de annesinin yakınında ikamet eden ikinci başvuran İbrahim Bişkin, polis imdat hattını arayarak, polis olduğunu ileri süren üç kişinin kardeşi M.B.'yi götürdüklerini söylemiştir. Polis imdat, M.B.'in gözaltında bulunmadığını belirterek Cizre İlçe Karakolu'na müracaat etmesini tavsiye etmiştir.

Polisler tarafından 4 Ocak 1996 tarihinde düzenlenen tutanağa göre İbrahim Bişkin'in evlerine gelen ve kendilerini polis olarak tanıtan üç kişinin kardeşini götürdüklerini bildirmesi üzerine yapılan inceleme sonucunda, sözkonusu kişinin gözaltına alınmadığı anlaşılmış ve İbrahim Bişkin'den Cizre İlçe Karakolu'nu araması istenmiştir.

Yine aynı gün, polis tarafından hazırlanan telefon ihbar tutanağında, 4 Ocak 1996 tarihinde saat 7.10'da, Huzur sokağında bir erkek cesedinin bulunduğu dair M.İ.'den bir telefon gelmiştir.

Polis tarafından düzenlenen tutanağa göre, 4 Ocak 1996 tarihinde İbrahim Bişkin, sabah saat 2.00 sularında kardeşinin M.B.'nin kendilerini polis olarak tanıtan üç kişi tarafından götürüldüğünü Emniyet Müdürlüğü'ne bildirmiştir. Yapılan inceleme sonrası, İbrahim Bişkin'e kardeşinin gözaltında olmadığına dair bilgi verilmiştir. Huzur sokağında bulunan M.B., sağ kulağının arkasından tek atışla öldürülmüştür. Kendilerine bilgi verilen yakınları cesedi teşhis etmişlerdir. Cesedin bir buçuk metre sağında 9 mm çapında bir boş kovan bulunmuş, otopsi ve diğer ek işlemlerin yapılabilmesi amacıyla Cumhuriyet Savcılığına haber verilmiş ve daha sonra ceset hastaneye kaldırılmıştır.

Polis olay yerinin krokisini çizmiştir.

4 Ocak 1996 tarihinde, Emniyet Müdürlüğü M.İ.'nin ifadesine başvurmuştur. M.İ. ifadesinde gece yarısı bir duvarın yıkılması gibi bir ses duyduğunu, sabah saat 6.30 sularında kızının okula gittiği vakit yol kenarında uzanmış bir kişiyi görmesi üzerine olaydan haberdar olduğunu, oğlunun polise telefon ettiğini ve daha sonra cesedin hastaneye kaldırıldığını belirtmiştir.

Aynı tarihte Cumhuriyet Savcısı, olay yerinde bulunan boş kovanın balistik incelemesini istemiştir.

Aynı gün, olay yeri tutanağı ve cesedin dış muayenesine ilişkin tutanak Cizre Cumhuriyet Savcısı ve bir doktor tarafından düzenlenmiştir. Söz konusu tutanakta, 4 Ocak 1996 tarihinde saat 7.30'da Cizre'nin Sur Mahallesi'nde bulunan Kerem Oteli'nin arka kısmında, M.B.'nin cesedinin bulunduğu saptanmıştır. Hasan Bişkin hastanede cesedi teşhis etmiştir. Otopsi raporuna göre mermi 2x3 cm ebadında yıldız şeklinde alın bölgesinin sağ kaş hizasından girmiş ve sağ göz boşluğundan çıkmıştır. Doktor, M.B.'nin merminin verdiği hasar sonucunda öldüğünü beyan etmiştir.

Belirtilmeyen bir tarihte Cumhuriyet Savcısı, cesedin Hasan Bişkin'e teslim edildiğini belirterek defin ruhsatı vermiştir.

5 Ocak 1996 tarihinde saat 10.30'da, polis maktulün eşi olan Fatma Bişkin'in ifadesine başvurmuştur. Fatma Bişkin olay günü, kayın biraderi, İbrahim Bişkin'in, kendilerine ziyarette bulunduğunu, saat 23.10 sularında evden ayrıldığını, gece yarısına doğru, üç kişinin kapılarını çaldığını, arama yaptıktan sonra odasında uyuyan eşini götürdüklerini ve Türkçe bilmediği için o esnada şahısların ne konuştuklarını anlamadığını belirtmiştir.

Aynı gün, saat 11.00'da polis, İbrahim Bişkin'in de ifadesini almıştır. İbrahim Bişkin, kardeşinin kendilerini polis olarak kendilerini tanıtan üç kişi tarafından götürüldüğü sırada uyduğunu, polisi aradığında, kardeşinin gözaltında olmadığını öğrendiğini ve kardeşinin kaçırılması konusunda karakola ifade vermesinin istendiğini belirtmiştir.

Aynı gün, Cumhuriyet Savcısı İbrahim Bişkin'in ifadesini almıştır. İfadesinde, olay günü, kardeşini ziyaretine gittiğini, 23.00 sularında evine geri döndüğünü, gece yarısı 12.10'de annesinin telefonla arayarak kendilerini polis olarak tanıtan üç kişi tarafından kardeşinin götürüldüğü haberini aldığını, bunu müteakip emniyeti aradığını, kardeşinin gözaltında olmadığını öğrendiğini ve kardeşinin herhangi bir kişiyle husumetinin bulunmadığını belirtmiştir.

Yine aynı gün, Cumhuriyet Savcısı, ilk başvuran maktulün annesinin ifadesini almıştır. Maktulün annesi, olay günü, oğlu İbrahim Bişkin ile gelininin akşam oturmasına geldiğini, gece yarısı, 25 yaşlarında beyaz tenli orta boylu siyah bir şapka ve yakası kürklü siyah bir deri ceket giyen ve kalaşnikof taşıyan bir kişinin kapılarına dikildiğini ve diğer ikisinin de dışarıda beklediğini ve kendilerini polis olarak tanıtarak oğlunun giyinmesini istediklerini belirtmiştir.

Yine 5 Ocak 1996 tarihinde, olaylarla ilgili bir tutanak hazırlayan Emniyet Müdürlüğü, Cumhuriyet Savcısı'na M.B.'nin sağ kulak altına ateş edilerek öldürüldüğünü ve cesedin bir buçuk metre sağ tarafında 9 mm'lik GECO marka bir boş kovan bulunduğunu bildirmiştir. Ayrıca, tutanakta soruşturma başlatıldığına dair bilgi verilmiştir.

Cumhuriyet Savcılığı'nın 4 Ocak 1996 tarihli talebi üzerine, 9 Ocak 1996 tarihinde, Merkez Polis Laboratuvarı balistik bilirkişi raporunu sunmuştur. Söz konusu raporda, olay yerinde bulunan 9x19 mm'lik boş kovanın arşivlerde yer alan, başka bir yargısız infazda kullanıldığı belirlenen silahlara ait olmadığı belirtilmiştir. Boş kovan 4523 sıra numarasıyla arşive kaldırılmıştır.

16 Ocak 1996 tarihinde, Cumhuriyet Savcısı, Emniyet Müdürlüğü'nden ayrıntılı bir soruşturma başlatmasını, özellikle yasadışı örgütlerin bağlantı olasılığının gözönüne alınmasını ve bu konuda yürütülen soruşturma hakkında bilgi verilmesini istemiştir.

Başvuranlara göre, M.B.'nin ölüm haberini telefonla öğrenmişler, ikinci başvuranın hastaneye ulaştığında kardeşinin "silahlı bir çatışmada öldüğünü" belirten bir belge görmüş, maktulün cenazesine sivil kıyafetli polisler katılmış, Cumhuriyet Savcısı'nın emri üzerine balistik bir inceleme yapıldığına dair ilk başvurana haber verilmiş ve yürütülen soruşturmanın sonucundan bilgi alamamışlardır.

16 Ocak, 5 Mart ve 25 Nisan 1996 tarihli tutanaklarla Cumhuriyet Savcısı Emniyet Müdürlüğü'nden, cinayet faillerinin bulunmasını, PKK'nın M.B.'nin ölümü ile ilgili herhangi bir bağlantısının olup olmadığını araştırmak amacıyla soruşturma başlatılmasını ve soruşturmanın sonucundan haberdar edilmesini istemiştir.

3 Nisan 1996 tarihli tutanakla, Emniyet Müdürlüğü M.B.'nin ölümü ile ilgili soruşturmanın devam ettiğini belirtmiştir.

Mayıs 1996 tarihli iki tutanakla, Emniyet Müdürlüğü, Cumhuriyet Savcılığı'na M.B.'yi PKK mensuplarının öldürüp öldürmediğini tespit etmek için açılan ön soruşturmanın halen devam ettiğini ve henüz herhangi bir bulguya ulaşılmadığını bildirmiştir.

8 Temmuz 1996 tarihli tutanakta, Emniyet Müdürlüğü cinayet faillerinin henüz bulunamadığını bildirmiştir.

9 Temmuz 1996 tarihli tutanakta, polis ön soruşturmanın halen devam ettiğini bildirmiştir.

16 Mayıs, 2 Temmuz ve 3 Ekim 1996 tarihlerinde, Cumhuriyet Savcısı, Emniyet Müdürlüğü'nden zanlıların bulunmasını, PKK'nın bu olayla ilgisinin olup olmadığını araştırılmasını ve her üç ayda bir bilgi verilmesini istemiştir.

30 Eylül, 14 Ekim, 20 Aralık 1996, 1 Nisan, 5, 12 ve 15 Mayıs ve 1 ile 7 Temmuz 1997 tarihli tutanaklarda, Emniyet Müdürlüğü, Cumhuriyet Savcılığı'na M.B.'nin PKK üyeleri tarafından kaçırılıp kaçırılmadığının tespiti amacıyla açılan soruşturmanın devam ettiğini ancak herhangi bir bulguya ulaşılmadığını belirtmiştir.

17 Şubat 1998 tarihinde, Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı aracılığıyla başvuranlar, yakınlarının ölümü hakkında Cizre Cumhuriyet Savcılığı'na şikayette bulunmuşlardır.

18 Şubat 1998 tarihinde, Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı, yer bakımından yetkisizlik kararı vererek şikayet dosyasını Cizre Cumhuriyet Savcılığı'na göndermiştir.

5 Mart 1998 tarihinde, Cizre Cumhuriyet Savcılığı, yürüttüğü soruşturmayı Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı tarafından yürütülen soruşturma ile birleştirilmesine karar vermiştir.

4 Eylül 1998 tarihinde, yine aynı savcılık aracılığıyla, başvuranlar, ilk açılan soruşturmanın akıbeti hakkında bilgi almak üzere Cizre Cumhuriyet Savcılığı'na dilekçe vermişlerdir.

15 Nisan 2001 tarihinde, polis karakolu M.B.'nin ölümü ile ilgili soruşturmanın halen devam ettiğini belirtmiştir.

Belirtilmeyen bir tarihte, Cumhuriyet Savcılığı, Emniyet Müdürlüğüne M.B.'nin ölümü hakkında yürütülen soruşturmanın 4 Ocak 2016'a dek sürdürülmesi gerektiğini bildirmiş ve bu konuda her üç ayda bir bilgi verilmesini istemiştir.

4 Haziran 2001 tarihinde, M.B.'nin cesedinin bulunduğu yerin krokisi çizilmiştir.

Aynı gün, Cumhuriyet Savcısı, M.İ.'nin oğlu Mes.İ.'nin ifadesini almıştır. Mes.İ., ifadesinde, kız kardeşinin 7.30 civarlarında (5 Ocak 1996) okula gideceği vakit yola uzanmış bir ceset gördüğünü ve ebeveynlerine haber verdiğini, herkesin olay yerine gittiğini ve daha sonra polise bildirildiğini belirtmiştir. Ayrıca, Mes.İ., olay günü ne bir silah ne de bir ses duyduğunu ve gece yağmur yağdığı için cesedin çamurda kaldığını beyan etmiştir.

4 Haziran 2004 tarihinde, Cumhuriyet Savcısı, M.İ.'nin eşi K.İ.'nin ifadesine başvurmuştur. K.İ. olay günü yağmurdan kaynaklandığını düşündüğü bir ses duyduğunu, olay yerinin kendi evine 50 metre uzaklıkta olduğunu, olay gecesi ne bir silah ne bir patlayıcı ne de bir araba sesi duyduğunu, kızından haberi alır almaz cesedin bulunduğu yere gittiğini, maktulü ters çevirdiğinde alnında bir mermi izi gördüğünü ve vücudunun sertleştiğini ve kanlar içinde olduğunu belirtmiştir.

8 Haziran 2001 tarihli balistik raporuna göre olay yerinde bulunan 9x9 mm'lik boş kovanın arşivlerde yer alan ve başka bir yargısız infazda kullanıldığı belirlenen silahlara ait olmadığı tespit edilmiştir.

15 Haziran 2001 tarihinde, Beyoğlu Cumhuriyet Savcısı, maktulün annesi olan ilk başvuranın ifadesini tercüman aracılığıyla almıştır. Başvuran, 1996 yılının başında oğlu M.B.'yi arayan polislerin evlerine geldiğini ancak komşunun oğluna bir el ateş ederek yaraladıklarını ve oğlunu bulamadan ayrıldıklarını belirtmiştir. Bir hafta sonra, sabah saat 01.00 civarında bir grup polisin tekrardan evlerine geldiğini, oğlunu yakaladıklarını ve 50 metre ileride kafasına bir kurşun sıkarak öldürdüklerini, oğlunun cesedini görmediğinden dolayı işkence izinin bulunup bulunmadığını bilmediğini, oğlunun polisler tarafından götürüldüğünü ve öldürüldüğünü ancak hangisinin bu cinayeti işlediğini bilmediği gibi söylediklerinin de sadece başkalarından duyduğundan ibaret olduğunu olaya şahit olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, başvuran, oğlunun daha önce İdil'de gözaltına alındıktan sonra serbest bırakıldığını beyan etmiştir.

18 Haziran 2001 tarihinde Cumhuriyet Savcısı, olay yeri yakınında ikamet eden A.Y.'nin ifadesine başvurmuştur. A.Y. ifadesinde, olay günü annesiyle birlikte komşulara gittiğini, sabah saat 02.00 civarında eve döndüklerini, ne bir silah ne bir araba ne de herhangi bir ses duyduklarını, sabah evinin arka kısmında bir erkek cesedinin bulunduğunu öğrendiğini, cesedi gördüğünü, ne olup bittiğini ve maktulün kimliğini bilmediğini ve kardeşi L.Y.'nin askerde olduğunu belirtmiştir.

Aynı gün, Cumhuriyet Savcısı, A.Y.'nin annesi As.Y.'yi de dinlemiştir. As.Y. olay günü cesedin evinin arka kısmında bulunduğu sırada kız kardeşinde kaldığını, eve döndüğünde olaylardan haberdar olduğunu, maktulün kimliğini ve neler olduğunu bilmediğini belirtmiştir.

18 Haziran 2001 tarihinde, Emniyet Müdürlüğü, Cumhuriyet Savcılığı'na A.Y.'nin kardeşi L.Y.'nin Kuzey Irak'ta bulunması nedeniyle kendisine ulaşamadıklarını bildirmiştir.

10 Temmuz 2001 tarihinde, Cumhuriyet Savcısı, olay günü saat 06.00 sularında okula gitmek için evden ayrıldığını ve evin 50 metre uzaklığında bir kişinin duvar kenarında yattığını ve derhal annesine haber vermek için eve geri döndüğünü belirten ilkokul öğrencisi Kev. İ.'nin ifadesini almıştır.

10 Temmuz 2001'de, Cumhuriyet Savcısı, Terörle Mücadele Şubesi mensupları tarafından el konulan ve M.B.'ye ait olan 34 Z 1062 plakalı beyaz Toros marka araç hakkında Emniyet Müdürlüğünden bilgi istemiştir.

Aynı tarihte, Emniyet Müdürlüğü, Cumhuriyet Savcılığı'na M.I.'nin oğlu Mes. İ.'nin Kuzey Irak'ta bulunması nedeniyle kendisine ulaşamadığını bildirmiştir.

13 Temmuz 2001 tarihinde, Emniyet Müdürlüğü, sözkonusu aracın ellerinde bulunmadığını ve bu konuda Cizre Polis Karakolu'nun bir soruşturma başlattığını belirtmiştir.

Cizre Polis Karakolu tarafından düzenlenen 17 Temmuz 2001 tarihli tutanakta, sözkonusu araç hakkında hiçbir soruşturma başlatılmadığı ve buna benzer bir aracın bölgelerinde tespit edilmediği beyan edilmiştir.

HUKUK AÇISINDAN

I. HÜKÜMET'İN İTİRAZI HAKKINDA

Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmemesi konusunda kabul edilemezlik itirazında bulunmuştur.

Başvuranlar bu sava itiraz etmektedirler.

AİHM, verdiği kabul edilemezlik kararında, dava koşullarını gözönüne alarak Hükümet'in itirazının, başvuruların AİHS'nin 2. maddesi alanında dile getirdikleri şikayetten kaynaklanan sorunlara yakından bağlı sorunlar ortaya çıkardığına kanaat getirdiğini hatırlatmaktadır. Sonuç olarak AİHM, sözkonusu itirazı esasla birleştirmeye karar vermiştir.

II. AİHS'NİN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, yakınlarının yaşam hakkına aykırı olarak yargısız infaz kurbanı olmasından şikayetçi olmaktadır. Başvuranlar AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedirler.

Başvuranlar, özellikle polislerin evlerine geldikleri sırada evde olan damadı ve kayınbiraderi olan Hasan Bişkin'in ulusal makamlar tarafından dinlenmediğini belirtmektedirler.

Hükümet, güvenlik güçlerinin Mehmet Bişkin'in öldürülmesinden sorumlu olduklarına dair hiçbir delilin bulunmadığını vurgulamaktadır. Hükümet, olayların meydana geldiği dönemde, güvenlik güçlerinin Geco marka mermi kullanmadıklarını belirtmektedir.

1. Başvuranların Yakınlarının Ölüm Koşulları Hakkında

AİHM, AİHS'nin 2. maddesinin AİHS'nin ana maddeleri arasında yer aldığını ve 3. madde ile birlikte Avrupa Konseyi'ni oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birine yer verdiğini yinelemektedir (Bkz. *Finucane-Birleşik Krallık*, no: 29178/95, § 67-71, AİHM 2003-VIII ve *Çakıcı-Türkiye*, no: 23657/94, § 86, AİHM 1999-IV). Buna ek olarak 2. maddenin tanıdığı korumanın önemini kabul eden AİHM, yaşam hakkına ilişkin şikayetleri büyük bir dikkatle inceleyerek görüşünü oluşturmalıdır (Bkz. *Tekdağ-Türkiye*, no: 27699/95, § 72, 15 Ocak 2004 ve *Ekinci-Türkiye*, no: 25625/94, § 70, 18 Temmuz 2000).

AİHM delilleri değerlendirmek amacıyla, “her türlü makul şüphenin ötesinde” delil kriterinden faydalanmaktadır (Bkz. *İrlanda-Birleşik Krallık*, 18 Ocak 1978, A serisi no: 25, s. 64-65, § 160-161). Benzeri bir delil ancak, bir dizi emare ya da çürütülemez yeterince ciddi, kesin ve birbiriyle bağdaşan karinelerin sonucunda oluşabilir (*Abdurrahman Orak-Türkiye*, no: 31889/96, § 69, 14 Şubat 2002). AİHM'nin, delillerin değerlendirilmesi konusunda, ikincil bir rolü bulunmakta ve ilgili dava koşulları kendisine gerekli kılmadığı durumda, olayları inceleme görevi olan birinci derece mahkemenin sözkonusu görevini yerine getirmeden evvel ihtiyatlı davranmalıdır (Bkz. *Tahsin Acar-Türkiye*, no: 26307/95, § 216, 8 Nisan 2004).

AİHM, dosyaya konulan belgeler ile tarafların sunduğu görüşler ışığında ortaya çıkan soruları, özellikle yapılan adli soruşturmalar hakkında Hükümet tarafından ortaya konulan belgeleri inceleyecektir.

Bunun sonucunda, başvuranların iddialarının aksine, AİHM ne dosyadaki belgelerden ne de dava olaylarından yakınlarının devlet görevlileri tarafından ya da yardımcıları ile öldürüldüğünün ortaya çıkmadığını belirtmektedir.

AİHM, elinde bulunan unsurlar ışığında, Mehmet Bişkin'in devlet görevlileri tarafından ya da görevliler aracılığıyla öldürüldüğüne dair bir sonucun, güvenilir emareden çok hipotez ve kurgu olacağına kanaat getirmektedir. AİHM bu koşullarda, her türlü makul şüphenin ötesinde Savunmacı Devlet'in, Mehmet Bişkin'in ölümünden sorumlu olduğunun ortaya konulmadığını tespit etmektedir.

Sonuç olarak bu bağlamda, AİHS'nin 2. maddesinin hiçbir ihlali bulunmamaktadır.

2. Soruşturmanın Yetersizliği İddiası

AİHM, AİHS'nin 1. maddesi gereğince Devlet'in “yargısına tabi her kişiye Sözleşmede yer verilen hak ve özgürlükleri tanıma” genel yükümlülüğü ile birlikte, 2. maddenin gerekli kıldığı yaşam hakkının korunması zorunluluğunu kapsamakta ve zora başvurma bir kimsenin ölümüne neden olduğu durumda resmi etkin soruşturma yürütülmesini gerektirmektedir (Bkz. *Kaya-Türkiye*, 19 Şubat 1998 tarihli karar, 1998-I, s. 329, § 105 ve *McCann ve diğerleri-Birleşik Krallık*, 27 Eylül 1995 tarihli karar, A serisi no: 324, s. 49, § 161). Bu türden bir soruşturma güce başvurulmasının ardından bir kimsenin ölümüne sebep olunan her durumda, failleri Devlet görevlisi ya da bir başkası olsa da yapılmalıdır (Bkz. *Tahsin Acar*, § 220). Sorgulamalar derinleştirilmeli, tarafsız ve dikkatli yapılmalıdır (Bkz. *Çakıcı*, § 86 ve *McCann ve diğerleri*, s. 49, § 161-163).

AİHM ayrıca, soruşturmanın en asgari etkililik kriterine cevap verecek soruşturmanın niteliği ve derecesinin dava koşullarına bağlı olduğuna kanidir. Dava koşulları, mevcut olayların tümüne dayanılarak ve soruşturma işleminin uygulanabilirliğine ilişkin gerçekler gözönüne alınarak değerlendirilmektedir. Meydana gelebilecek durumları soruşturma faaliyet listesine ya da basitleştirilmiş kriterlere indirgemek mümkün değildir (Bkz. *Fatma Kaçar*, § 74, *Velikova-Bulgaristan*, n° 41488/98, § 80, AİHM 2000-VI, *Tanrıkulu-Türkiye* [GC], n° 23763/94, §§ 101-110, AİHM 1999-IV, *Kaya*, s.325-326, §§ 89-91 ve *Güleç-Türkiye*, 27 Temmuz 1998 tarihli karar, 1998-IV, s. 1732-1733, §§ 79-81).

Yürütülen soruşturma, sorumluların tespit edilmesi ve dolayısıyla cezalandırılmasını sağlaması yönünden etkili de olmak zorundadır (Bkz. *Oğur- Türkiye* [GC], n° 21594/93, § 88, AİHM 1999-III). Burada sonuç değil araç zorunluluğu sözkonusudur. Makamlar, olayla ilgili kanıtların toplanabilmesi için makul olarak ulaşabildikleri tedbirleri almalıdırlar (Bkz. *Tanrıkulu*, § 109 ve *Salman- Türkiye* [GC], n° 21986/93, § 106, AİHM 2000-VII).

Bu bağlamda hızlı hareket edilmesi ve özen gösterilmesi gerekliliği ortaya çıkmamaktadır. Soruşturmanın özel bir durumda ilerlemesini engelleyen zorluk ya da engellerin bulunabileceğini kabul etmek gerekir. Ancak, ölüme sebebiyet veren fiiller hakkında soruşturma yapma söz konusu olduğunda eşitlik ilkesine riayet edilmesi konusundaki halkın güvenini korumak ve yasadışı eylemlere müsamaha gösterildiği görünümünden kaçınmak amacıyla, makamların hızlı davranmaya zorunlu olduğu yönünde değerlendirmeye gidilebilir (Bkz. *McKerr-Birleşik Krallık*, n° 28883/95, § 114, AİHM 2001-III).

Bu durumda, değerlendirmeye sunulan delilleri gözönüne alarak AİHM, birçok tebligat, bilgi ve belge alış-verişinin polis tarafından ve adli makamlar arasında gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Bu da, temelde, ulusal makamlar tarafından çaba gösterildiğini belirtmeye yarayabilir. Ancak bu belgeler davanın esasını aydınlatmamaktadır. Buna ilaveten AİHM'deki dosyaya göre, soruşturma 1998 yılı Eylül ayı ile 2001 Haziran ayları arasında, yani yaklaşık üç yıl boyunca tıkanmıştır. Hükümet bu konuda hiçbir açıklama getirmemektedir.

AİHM, davaya ilişkin olayların meydana gelmesinden beş yıl sonra ve başvurunun Hükümet'e tebliğ edildiği tarihten bir kaç ay sonra, 2001 yılı Haziran ve Temmuz aylarında Cumhuriyet Savcılığı maktulün cesedini gören görgü tanıklarından bir kısmını dinlediğini not etmektedir. AİHM, oğlunun sözde kaçırılma olayına tanıklık eden başvuranın, 2001 yılı Haziran ayında dinlenmesini şaşırtıcı bulmuştur. Ayrıca maktulün dış otopsi muayenesi, söz konusu dönemde yürürlükte olan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 79. maddesi hükümlerine aykırı olarak, sadece bir adli tıp doktoru tarafından yapılmıştır. Bu bağlamda Hükümet hiçbir açıklama getirmemektedir.

Bunun yanısıra, soruşturma çerçevesinde yürütülen araştırmalar PKK aleyhinde yürütülmüş, öyle ki olası başka hiçbir yol izlenmemiştir. Sonuç olarak AİHM, Cumhuriyet Savcılığı Emniyet Müdürlüğü'nden maktule ait beyaz renkli aracın bulunmasını istemiş olsa da, Cizre Polis Karakolu, bu yönde hiçbir soruşturmanın yapılmadığına dair bilgi verdiğini şaşkınlıkla not etmektedir.

Özetle, ortaya konulan eksiklikler gözönüne alarak AİHM, başvuranların oğlu ve kardeşi olan M.B.'nin ölüm koşulları hakkında ulusal makamlar tarafından yürütülen sorgulamaların etkili olduğunun söylenemeyeceği sonucuna varmaktadır. Dolayısıyla

Hükümet'in ileri sürdüğü iç hukuk yollarının tüketilmemesi itirazının kabul edilemeyeceğine kanaat getirmek uygun olacaktır.

Buradan yola çıkarak AİHM sözkonusu itirazı reddetmektedir.

AİHM, AİHS'nin 2. maddesi açısından Devlet'in üzerine düşen usul zorunluluklarında eksiklik bulunduğu sonucuna varmaktadır.

III. AİHS'NİN 3 VE 5. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar AİHS'nin 3 ve 5§3 maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmektedirler.

Hükümet sözkonusu hükümlerin ihlal edilmediğini savunmaktadır.

AİHM, her türlü makul şüphenin ötesinde Devlet görevlisinin ya da Devlet makamları adına hareket eden bir kimsenin başvuruların yakınlarının ölüm olayına karışmış olabileceklerinin ortaya konulmadığını hatırlatmaktadır. Böylece AİHM, başvuruların şikayetlerinin olgusal dayanaktan yoksun olduklarına kanaat getirmektedir (Bkz. *O. - Türkiye*, n° 28497/95, § 138, 15 Temmuz 2004).

Dolayısıyla AİHS'nin 3 ve 5. maddeleri ihlal edilmemiştir.

IV. AİHS'NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, şikayetlerini yapabilecekleri ulusal bağımsız mahkemenin bulunmamasından şikayetçi olmaktadır. Başvuranlar AİHS'nin 13. maddesini ileri sürmektedirler.

Hükümet, sözkonusu hükmün ihlal edilmediğini savunmaktadır.

AİHM, AİHS'nin 13. maddesinin, Sözleşmede yer verildiği şekliyle hak ve özgürlükleri ileri sürebilmeyi sağlayacak iç hukukta bir başvuru yolunun olmasını güvence altına aldığını hatırlatmaktadır. Sözkonusu hüküm, yetkili ulusal mahkemeyi, Sözleşmeye dayanan "savunulabilir şikayet" in içeriğini tanımaya ve Sözleşmeli Devletler, bu hükmün getirdiği zorunluluklara uyma şekli hakkında bir takım takdir marjından faydalansalar dahi uygun telafiyi sunmaya yetkili kılan bir iç hukuk yolunu gerekli kılmaktadır. 13. maddeden doğan zorunluluğun içeriği, başvuranın Sözleşmeye dayandırdığı şikayetinin niteliğine göre değişmektedir. Ancak 13. maddenin gerekli kıldığı başvuru yolu, hukukta olduğu kadar uygulamada da "etkin" olmalıdır. Öyle ki başvuru, Savunmacı Devlet makamlarının ihmal ya da eylemleriyle haksız yere engellenmemelidir (Bkz. *Abdurrahman Orak*, § 97, *Kaya*, s. 329-330, § 106, *Aydın- Türkiye*, 25 Eylül 1997 tarihli karar, 1997-VI, s. 1895-1896, § 103, ve *Aksoy - Türkiye*, 18 Aralık 1996, 1996-VI, s. 2286, § 95).

Yaşamın korunması hakkının önemi gözönüne alındığında, 13. madde gerekli görüldüğünde tazminat ödemenin dışında, ölümden sorumlu kişilerin tespit edilmesi ve cezalandırılmasına yönelik etkili ve derin sorgulamaların yapılmasını ve soruşturma işlemine şikayetçinin etkili şekilde katılımını gerekli kılmaktadır (Bkz. *Kaya*, s. 330-331, § 107).

Bu durumda, AİHM, her türlü makul şüphenin ötesinde başvuruların yakınının ölümünün Devlet görevlilerinden kaynaklandığının kanıtlanmadığı sonucuna varmıştır. Ancak sözkonusu durum, 2. maddeye göre yapılan şikayeti, 13. madde bakımından "savunulabilir"

niteliğinden mahrum bırakmamaktadır (Bkz. *Fatma Kaçar*, § 90 ve *Boyle ve Rice – Birleşik Krallık*, 27 Nisan 1988 tarihli karar, A serisi n° 131, s. 23, § 52). Esas hakkında AİHM'nin vardığı sonuç, yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı savunulabilir olan sözüedilen şikayetin özü hakkında etkili soruşturma yürütme zorunluluğunu ortadan kaldırmamaktadır.

AİHM, daha önce makamların Mehmet Bişkin'in ölüm koşulları hakkında etkili soruşturma yürütme zorunluluğunun bulunduğunu belirtmiştir. Oysa yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı Savunmacı Devlet, 13. madde uyarınca gereklilikleri 2. maddeden doğan soruşturma zorunluluğundan daha ileri düzeyde olan etkili cezai soruşturma yürüttüğü söylenemez (Bkz. *Kaya*, s. 330–331, § 107).

Dolayısıyla AİHS'nin 13. madde ihlal edilmiştir.

V. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Başvuranlar, kendilerine gönderilen 26 Kasım 2004 tarihli yazıda, AİHS'nin 41. maddesi bakımından her türlü adil tazmin talebinin esas hakkında verilen yazılı görüşlerde belirtilmesi gerektiği hükmü içeren AİHM İçtüzüğü'nün 60. maddesine dikkatleri çekilmesine rağmen, kabul edilebilirliğe ilişkin karardan sonra hiçbir adil tazmin talebinde bulunmamışlardır. İlgililer esas hakkındaki görüşlerini sunmaları için tanınan süre içinde talepte bulunmadıklarından dolayı, AİHM, herhangi bir ödemenin yapılmasına gerek olmadığına kanaat getirmektedir.

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuran masraf ve harcama adı altında herhangi bir talepte bulunmamaktadır.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK AİHM, OYBİRLİĞİYLE,

1. Hükümet'in itirazını esasla birleştirmeye ve reddetmeye;
2. AİHS'nin 2. maddesinin esastan ihlal edilmediğine;
3. AİHS'nin 2. maddesinin usulen ihlal edildiğine;
4. AİHS'nin 3 ve 5. maddelerinin ihlal edilmediğine;
5. AİHS'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine;

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve 10 Ocak 2006 tarihinde, İçtüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.